

KIRJALLINEN KYSYMYS 934/2014 vp

Vaalirahoituksen ilmoitusvelvollisuus

Eduskunnan puhemiehelle

Viime eurovaaleissa oli vain seitsemän ehdokkaan tukiyhdistys tehnyt tilityksen vaalikeräyksen tuotoista. Poliisihallituksen mukaan yksikään EU-parlamenttiin valitun mepin tukiyhdistys ei ole lain edellyttämää tilitystä tehnyt.

Rahankeräyslain mukaan vaalikampanjoinnissa ei tarvita erillistä keräyslupaa, jos rahaa ehdokkaalle kerää tuki- tai puolueyhdistys. Laki kuitenkin edellyttää, että keräyksestä tehdään Poliisihallitukselle tilitys puolen vuoden päästä kampanja-ajan päättymisestä. Saapuneista tilityksistäkin osa on ollut puutteellisia.

Ongelmana asiassa on muun muassa se, että poliisilla ei ole mahdollisuuksia selvittää ko. ehdokkaiden tukiyhdistysten laiminlyöntiä ylipääntensä. Ehdokkaalla voi olla myös useita tukiyhdistyksiä, joita on mahdoton tietää. Selvityksen tekemättä jättäminen ei myöskään ole Suomen lain mukaan rikos. Siitä ei seuraa minkäänlaista rangaistusta kyseiselle tukiyhdistykselle. Laki on siis tässä asiassa käytännössä mitätön. Keräyksen avulla voidaan myös kiertää ehdokkaan ilmoitusvelvollisuutta vähintään 1 500 euroa tehneistä lahjoittajista. Tällaiset ehdokkaan kampanjaan suoraan rahaa antavat lahjoittajat tulisi ilmoittaa valtakunnallisissa vaaleissa vaali- ja

puoluerahoitusta valvovalle Valtiontalouden tarkastusvirastolle.

Puolue-, vaalirahoitus- ja rahankeräyslakeja muutettiin vaalirahoituskohun seurauksena vuonna 2010. Voidaan todeta, että ehdokkaiden tukiyhdistyksiä koskeva lakimuutos on epäonnistunut pahoin. Kyseistä lakimuutosta perusteltiin vaalirahoituksen avoimuuden lisäämisellä. Käytännössä vaalirahoitus saatiin laitettua suurelta osin näin pimentoon. Tämä ei ole asianmukaista eikä avointa vaalirahoituksen toimintatapaa.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Aikooko Suomen hallitus puuttua tähän räikeään epäkohtaan vaalirahoituksessa,

eikö ole asianmukaista, että vaalikampanjaan rahaa antavat joutuisivat ilmoittamaan lahjoituksistaan Valtiontalouden tarkastusvirastolle ja

eikö tule säätää laki, jossa vaalirahoituksen ilmoittamatta jättämisestä seuraa sanktio?

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 2014

Kauko Tuupainen /ps

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitaneet asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Kauko Tuupaisen /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 934/2014 vp:

Aikooko Suomen hallitus puuttua tähän räikeään epäkohtaan vaalirahoituksessa,

eikö ole asianmukaista, että vaalikampanjaan rahaa antavat joutuisivat ilmoittamaan lahjoituksistaan Valtiontalouden tarkastusvirastolle ja

eikö tule säätää laki, jossa vaalirahoituksen ilmoittamatta jättämisestä seuraa sanktio?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Rahankeräyslain 5 §:ää muutettiin 1 päivänä syyskuuta 2010 voimaan tulleella lailla rahankeräyslain muuttamisesta (685/2010) muun muassa siten, että rahankeräyslupaa ei tarvita yleisissä vaaleissa ehdokkaana olevan tukemiseksi yksinomaan toimivan yhdistyksen eikä puoluelain 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun puolueyhdistyksen kampanja-aikana järjestämään rahankeräykseen vaalikampanjan kulujen kattamiseksi. Kampanja-ajaksi luetaan ajanjakso, joka alkaa kuusi kuukautta ennen vaalipäivää ja päättyy kaksi viikkoa vaalipäivän jälkeen. Rahankeräyslain 21 §:n 3 momentin mukaan vaalikampanjan kulujen kattamiseksi toimeenpannusta rahankeräyksestä on toimitettava Poliisihallitukselle tilitys kuuden kuukauden kuluessa kampanja-ajan päättymisestä. Poliisihallitus voi määrätä edellä mainitun yhdistyksen tekemään rahankeräyksestä

välitilityksen, uuden tilityksen tai loppuilmoituksen.

Oikeusministeriö pyysi kirjallisen kysymyksen johdosta Poliisihallitukselta lausunnon. Lausunnossa poliisihallitus toteaa, että muutetun rahankeräyslain voimassaoloaikana on järjestetty neljä vaalia. Eduskuntavaaleissa oli 2 315 ehdokasta ja poliisihallitukselle tehtiin vaaleihin liittyvistä rahankeräyksistä yhteensä 174 tilitystä. Vastaavasti kunnallisvaaleista oli 37 124 ehdokasta ja tilityksiä tehtiin 23. Presidentinvaalissa oli kahdeksan ehdokasta ja tilityksiä tehtiin 18. Näistä 16 tilitystä tekivät ehdokas Pekka Haaviston kampanjaa tukeneet Vihreä liitto r.p:n paikallisosastot ja muut tukiryhmät. Euroopan parlamentin vaaleissa oli yhteensä 251 ehdokasta, tilitys rahankeräyksistä on tehtävä poliisihallitukselle viimeistään 11.12.2014. Joulukuun 5 päivään 2014 mennessä poliisihallitukseen oli saapunut 11 tilitystä.

Koska ehdokkaan kampanjakustannusten kattamiseksi järjestettäviin rahankeräyksiin ei tarvitse hakea rahankeräyslupaa eikä ilmoitustakaan tarvitse tehdä, poliisihallituksella ei ole tietoa siitä, kuinka monta rahankeräystä ja kenen hyväksi on kaiken kaikkiaan toimeenpantu, eikä kattavaa tietoa näissä keräyksissä kerättyjen varojen määrästä tai käyttötarkoituksista.

Poliisihallitus toteaa, että tilityksen laiminlyönti on rangaistavaa rikoslain 17 luvun 16 c §:n 6) kohdan perusteella. Poliisihallituksessa on tulkittu rahankeräyslain 5 §:n 4 momenttia siten, että siinä tarkoitetun tukiyhdistyksen ei tarvitse olla Suomessa rekisteröity yhdistys vaan riittävä on lainkohdan yksityiskohtaisten perustelujen mukaan, että keräyksen toimeenpanija on järjestäytynyt yhdistykseksi. Rekisteröimätön tukiyhdistys ei siten ole oikeushenkilö. Tällaisen

yhdistyksen puolesta sitoumuksia tekevät vastaavat yhdistyksen puolesta tehdyistä sitoumuksista henkilökohtaisesti. Tilityksen laiminlyönnin rikosoikeudellinen vastuu voidaan poliisihallituksen mukaan kohdentaa tukiyhdistyksen vastuuhenkilöihin. Sen sijaan puolueyhdistykset ovat yleensä Suomessa rekisteröityjä yhdistyksiä. Puolueyhdistyksen vastuuhenkilöiden ohella myös puolueyhdistys itse voidaan tuomita yhteisösakkoon. Rikosoikeudellinen vastuu saattaa jäädä kuitenkin toteutumatta, mikäli tilitystä ei tehdä, koska poliisihallitus ei tiedä luvan ja ilmoituksenkin puuttuessa kenen tai minkä tahon tilitysvelvollisuus tulisi täyttää.

Ehdokkaan hyväksi keräyksiä toimeenpanevien tukiyhdistysten ja puolueyhdistysten vastuulliset henkilöt eivät poliisihallituksen käsityksen mukaan ole rikoslain 16 c §:n 5) kohdassa rahankeräysrikoksesta säädetyn rangaistuksen alaisia, koska yhdistyksiltä ei tukikeräykseen lupaa vaadita. Teko voisi kuitenkin täyttää muual-

la rikoslaisissa säädetyn rikoksen tunnusmerkistön.

Poliisihallitus huomauttaa lopuksi, että kampanja-ajan päätyminen on tulkinnanvarainen kaksivaiheisessa tasavallan presidentin vaalissa siltä osin kuin on kysymys ehdokkaista, jotka eivät jatka vaalin toiselle kierrokselle.

Oikeusministeriö on marraskuussa asettanut parlamentaarisen työryhmän selvittämään vaali- ja puoluerahoitusta koskevan lainsäädännön uudistamistarpeita eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietinnöissä TrVM 9/2013 vp. ja TrVM 6/2014 vp. esitettyjen havaintojen pohjalta. Työryhmän tulee tehdä ehdotukset lainsäädännön tai muun sääntelyn tarkistamiseksi tarvittavilta osin 15.4.2015 mennessä. Tässä yhteydessä työryhmä voi käsitellä kysymyksessä mainittuja seikkoja ja ehdottaa tarpeellisiksi havaitsemiaan muutoksia yleisissä vaaleissa ehdokkaana olevan vaalikampanjan kustannusten kattamiseksi järjestettävien rahankeräysten sääntelyyn.

Helsingissä 16 päivänä joulukuuta 2014

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 934/2014 rd undertecknat av riksdagsledamot Kauko Tuupainen /saf:

Avser Finlands regering ingripa i detta grova missförhållande i valfinansieringen,

är det inte i sin ordning att de som finansierar valkampanjer blir tvungna att anmäla sina donationer till statens revisionsverk och

bör det inte stiftas en lag, enligt vilken försummelse att anmäla valfinansiering leder till sanktioner?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Bestämmelserna i 5 § i lagen om penninginsamlingar ändrades genom en lag om ändring av lagen om penninginsamlingar (685/2010), som trädde i kraft den 1 september 2010, bland annat så att tillstånd till penninginsamling inte krävs för penninginsamlingar som en förening som uteslutande arbetar för att stödja en kandidat i allmänna val eller en sådan partiförening som avses i 8 § 1 mom. i partilagen anordnar under en kampanjperiod för att täcka kostnaderna för en valkampanj. Som kampanjperiod betraktas en tidsperiod som börjar sex månader före och slutar två veckor efter valdagen. Enligt 21 § 3 mom. ska Polisstyrelsen inom sex månader från det att kampanjtiden upphört tillställas en redovisning över den penninginsamling som anordnats för att täcka kostnaderna för valkampanjen. Polisstyrelsen kan förelägga ovannämnda förening att avge

en mellanredovisning, ny redovisning eller slutanmälan om penninginsamlingen.

Med anledning av det skriftliga spörsmålet begärde justitieministeriet ett utlåtande av Polisstyrelsen. I sitt utlåtande konstaterar Polisstyrelsen att det under den tid då den ändrade lagen om penninginsamling varit i kraft har ordnats fyra val. Vid riksdagsvalet uppställdes 2 315 kandidater och sammanlagt 174 redovisningar över penninginsamlingar i anslutning till valen tillställdes Polisstyrelsen. Vid kommunalvalet var antalet kandidater på motsvarande sätt 37 124, och antalet redovisningar som avgavs 23. Vid presidentvalet uppställdes åtta kandidater och 18 redovisningar tillställdes Polisstyrelsen. Av dessa avgavs 16 redovisningar av Gröna förbundet r.p.s lokalföreningar och andra stödgrupper som stödde kandidat Pekka Haavistos kampanj. Vid Europaparlamentsvalet uppställdes sammanlagt 251 kandidater, redovisningar över penninginsamlingar ska tillställas Polisstyrelsen före den 11 december 2014. Före den 5 december 2014 hade 11 redovisningar tillställts Polisstyrelsen.

Eftersom det inte är obligatoriskt att varken ansöka om tillstånd till penninginsamling för att täcka kostnaderna för en kampanj eller att göra en anmälan om saken, har Polisstyrelsen inte kännedom om hur många penninginsamlingar som sammanlagt anordnats och för vilken kandidat. Dessutom saknar Polisstyrelsen fullständiga uppgifter om beloppet av medel som samlats in och för vilket ändamål de använts.

Polisstyrelsen konstaterar att försummelse av redovisningsskyldigheten är straffbart enligt 17 kap. 16 c § 6 punkten i strafflagen. Polisstyrelsen har tolkat 5 § 4 mom. i lagen om penninginsamlingar så att de stödföreningar som avses i lagen inte behöver vara registrerade i Finland, utan

att det t.o.m. enligt detaljmotiveringarna till bestämmelsen räcker att anordnaren av penninginsamlingen organiserat sig i en förening. Därmed är en oregistrerad stödförening inte en juridisk person. De som ingår förbindelser på en sådan förenings vägnar är personligen ansvariga för dessa förbindelser. Det straffrättsliga ansvaret för försummelse av redovisningsskyldigheten kan enligt Polisstyrelsen riktas mot stödföreningens ansvarspersoner. Däremot är partiföreningar i allmänhet föreningar som registrerats i Finland. Vid sidan av partiföreningens ansvarspersoner kan även själva partiföreningen dömas till samfundsbot. Om redovisningsskyldigheten försummas, kan det hända att det straffrättsliga ansvaret inte förverkligas, eftersom Polisstyrelsen i avsaknad av tillstånd och anmälan inte vet vem eller vilken instans redovisningsskyldigheten gäller.

Ansvarspersonerna för stödföreningar och partiföreningar som anordnar penninginsamlingar för att stödja en kandidat omfattas enligt Polisstyrelsens uppfattning inte av det straff som föreskrivs för ett penninginsamlingsbrott i 16 c § 5 punkten i strafflagen, eftersom föreningar inte

behöver tillstånd för att anordna stödingsamlingar. Gärningen kan dock uppfylla rekvisitet för ett brott som föreskrivs någon annanstans i strafflagen.

Polisstyrelsen påpekar till slut att när det gäller val av republikens president som ordnas i två omgångar lämnar upphörandet av kampanjperioden rum för tolkning till den del det är fråga om kandidater som inte fortsätter till andra omgången.

Justitieministeriet har i november tillsatt en parlamentarisk arbetsgrupp för att utreda behovet av att revidera lagstiftningen om val- och partifinansiering utgående från observationer som riksdagens revisionsutskott lyft fram i sina betänkanden ReUB 9/2013 rd och ReUB 6/2014 rd. Arbetsgruppen ska före den 15 april 2015 lägga fram förslag till revidering av lagen eller annan reglering till den del det behövs. I detta sammanhang kan arbetsgruppen behandla frågor som tagits upp i spörsmålet och föreslå sådana ändringar som den anser nödvändiga när det gäller regleringen av penninginsamlingar som anordnas för att täcka kostnaderna för valkampanjer hos kandidater i allmänna val.

Helsingfors den 16 december 2014

Justitieminister Anna-Maja Henriksson